

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІОЛОГІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ

Мандзяк В.П.

Національний університет „Львівська політехніка”

З точки зору розробки навчальних програм у вищій школі важливим елементом виступає окреслення обов'язкових дисциплін, однією з яких є соціологія – генералізуюча гуманітарна наука, що досліджує суспільство в цілому та людину як соціальну істоту. Тому визначення особливостей викладання соціології у вищих навчальних закладах, особливо для студентів-негуманітаріїв, є вкрай важливим. У навчальних і робочих програмах з предмету „Соціологія” вказується мета і завдання викладання дисципліни, а також компетенції, якими треба оволодіти студентам-економістам. В низці публікацій [1; 2] піднімається питання використання інтерактивних методів під час викладання соціології. Однак в науково-методичній літературі не було проаналізовано проблему особливостей викладання соціології для студентів економічного профілю навчання. Викладач має наголосити на тому, що зі всіх гуманітарних наук саме соціологія досліджує суспільство в єдності всіх його сторін, галузей і сфер, весь соціокультурний простір, на вершині якого є окремих індивід, тобто той же студент.

При викладанні теми „Вступ до соціології. Історія становлення і розвитку соціології” слід звернути увагу на визначення об'єкта і предмета соціології, аналізі місця соціології в системі гуманітарних наук, основних методологічних засад навчальної дисципліни, системи соціологічних знань, основних функцій соціології. Викладач розкриває процеси зародження і розвитку світової соціологічної думки, формування і розвитку української соціології, звертає увагу на проблему майбутнього соціології як науки. Викладачу необхідно рекомендувати студентам навчальні посібники та словники, видані сучасними українськими соціологами, в яких розкривається як вищеназвана тематика, так і наступні проблеми соціологічної науки, що розкриватимуться перед студентами в процесі вивчення соціології [3; 4; 5; 6].

При вивченні теми „Суспільство як цілісна система, його соціальна структура” слід звернути увагу на визначенні суспільства, що живе в єдності всіх його чотирьох сторін (економічній, соціальній, політичній і культурній), які між собою співдіють на всіх його рівнях. Необхідно наголосити на типологізації суспільств за рівнем культурно-економічного розвитку, за рівнем соціального контролю та мірою

свободи індивіда, розкрити сутність, рівні та чинники соціальних змін, вказати на еволюційні та революційні форми суспільних змін [7; 8].

Розкриваючи тему „Особистість у системі соціальних зв'язків” треба звернути увагу на визначенні поняття особистості в соціології, її основні ознаки, вказати на відмінності у співвідношенні понять „людина”, „індивід”, „особистість”, „індивідуальність”, проаналізувати статусно-рульову структуру особистості, її місце в системі соціальних відносин, звернути увагу на існуванні різних видів статусів: соціальному й особистому, приписному, набутому, чи змішаному. Потрібно вказати студентам про те, яке важливе місце в їх житті займатиме явище соціалізації, тобто процесу засвоєння індивідом культури даного суспільства та ресоціалізації – ситуації докорінної соціально-економічної зміни та необхідність особистості пристосовуватися до обставин, нових норм і цінностей [9; 10].

Вивчаючи тему „Соціологія культури” треба звернути увагу студентів на розкриття поняття „культура”, вказати на функціонування основних сфер прояву культури: ставлення людини до природи, ставлення людини до інших людей, ставлення людини до самої себе. Необхідно проаналізувати основні категорії соціології культури: цінності та норми (що становлять ядро культури), поняття і уявлення, зразки поведінки, мова та ідеологія. Для студентів економічного профілю навчання цікавими будуть якісні характеристики сучасного стану української культури: співіснування двох культур з неоднаковими можливостями (домінуючої російськомовної і маргінальної україномовної), співіснування явищ культурного етноцентризму і культурного космополітизму, поширення „вестернізації”, „американізації”, „макдональдизації”, творення сурогатної пострадянської культури і паралельне зростання рівня релігійності суспільства – і всі ці процеси супроводжує явище комерціалізації [11; 12].

Під час викладання теми „Соціологія конфлікту” викладачу слід звернути увагу на аналіз предмету та категорій соціології конфлікту, структури, функцій, причин та механізмів соціального конфлікту, стратегій попередження та розв'язання соціального конфлікту, методологічних прийомів соціологічного дослідження конфліктів. Для студентів економічного профілю навчання вельми знадобляться розроблені конфліктологами стратегії виходу із конфлікту, зокрема і такого, що пов'язаний з економічною діяльністю: суперництво; компроміс; пристосування; уникнення вирішення проблеми; співробітництво [13; 14].

Тема „Економічна соціологія. Соціологія праці та управління” є найважливішою з точки зору поєднання здобутків соціології та

економічних дисциплін. Під час її розгляду необхідно звернути увагу на вивчення предмету та об'єкту економічної соціології й соціології праці та управління; вказати, що остання стала основою економічної науки – менеджменту. Викладач повинен проаналізувати особливості поєднання економічної та соціальної сфер суспільства, розкрити основні підходи до вивчення і регулювання виробничої поведінки працівників: „науковий менеджмент” Ф.Тейлора, „доктрину людських відносин” Е.Мейо, „ситуативний менеджмент” Б.Скіннера, „мотиваційно-гігієнічну теорію” Ф.Герцберга. Викладачу необхідно детальніше зупинитися на таких важливих питаннях, як аналіз соціальних резервів виробництва, діагностика, проектування і планування в трудовому колективі [15; 16].

Студенти при вивченні теми „Соціологія політики. Соціологія релігії” повинні оволодіти знаннями про науковий статус, предмет і об'єкт цих галузевих соціологічних теорій, усвідомити, що політика і релігія – важливі явища, які здійснюють визначальний вплив на життя людини, соціальних спільнот та інститутів, на суспільство і людство в цілому. Зокрема, для студентської молоді цікавим буде дізнатися про те, що в умовах постіндустріального суспільства державна влада поступово втрачає свій суспільний характер, активним стає власне соціальне регулювання у суспільстві, зростає вага соціальних спільнот та неурядових організацій в політиці через посилення фактору соціальних мереж (так звана ком'юнітаризація) [17; 18].

Висвітлюючи тему „Організаційна структура соціологічної роботи в Україні і проведення соціологічних досліджень” студенти повинні оволодіти знаннями про діяльність сучасних соціологічних установ в Україні (Центр соціальних та маркетингових досліджень „SOCIS”, Український центр соціальних досліджень ім. О.Яременка, Український центр економічних і політичних досліджень ім. О.Разумкова, Центр соціальних досліджень „Софія”, Міжнародний центр перспективних досліджень). Викладачу необхідно підкреслити, що соціологічні методи збору, обробки та аналізу первинної економічної інформації, важливої для ведення бухгалтерського обліку, фінансової чи маркетингової діяльності, реклами чи бізнес-піару, широко використовуються провідними компаніями світу, які залучають до цієї роботи професійних соціологів [19; 20].

Отже, наведені приклади показують широкі можливості для орієнтації навчального матеріалу із соціологічної науки для приближення його до потреб та інтересів студентів економічного профілю навчання. Поєднання соціології із економічними дисциплінами дозволить студентам кваліфіковано оцінювати соціологічну інформацію, одержану з наукових публікацій, володіти

навичками аналітичної роботи, визначити особливості способу життя основних соціальних груп сучасного українського суспільства, їх субкультурні особливості з метою використання в майбутній практичній діяльності.

1. Шостак І. Особливості викладання соціології у системі вищої школи // Наукові записки. Серія „Психологія і педагогіка”. – Острого, 2007. – Вип. 8. – С. 376-384. 2. Шостак І. Активні методи навчання при вивченні курсу „Соціологія” // Наукові записки. Серія „Психологія і педагогіка”. – Острого, 2007. – Вип. 9. – С. 523-530. 3. Біленський Є.А., Козловець М.А. та ін. Соціологія: словник термінів і понять. – К, 2006. 4. Климанська Л.Д., Савка В.Є. Соціологія. Навч.-метод. посібник для студентів всіх напрямків. – Львів, 2004. 5. Соціологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. В.Г. Городяненка. – К., 2006. 6. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів, 2003. 7. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації. Навч. посібник. – Львів, 2007. 8. Структурні виміри сучасного суспільства. Навч. посібник / За ред. С. Макеєва. – К., 2006. 9. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. – К., 2004. 10. Україна модерна. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / За ред. Я. Грицака, А. Портнова, В. Сусака. – К.-Львів, 2007. 11. Культура-суспільство-особистість. Навч. посібник / За ред. Л. Скокової. – К., 2006. 12. Соціологія культури: Навч. посібник / За ред. О.М. Семашко, В.М. Пічі. – К.-Львів, 2002. 13. Гірник А., Бобро А. Конфлікти: структура, ескаляція, залагодження. – К., 2004. 14. Іммуратов А.Т. Конфлікт і згода: Основи когнітивної теорії конфліктів. – К., 1996. 15. Дворецька Г.В. Соціологія праці: Навч. посібник. – К., 2001. 16. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: Підручник. – К., 2005. 17. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. – К., 2000. 18. Докаш В.І. Соціологія релігії: Навч. посібник. – Чернівці, 2010. 19. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. – К., 2007. 20. Сучасний стан розвитку та перспективи розвитку соціології в Україні та Європі / За наук. ред. Є.І. Головахи та О.Г. Стегнія. – К., 2008.